

ตำรับอาหารสมุนไพรเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอด
The Practice Guideline for Prevention of Hypothermia In Term Infants

สุพร แซ่ลี

Suporn saelee

กลุ่มงานโภชนศาสตร์ โรงพยาบาลควนเนียง

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอดและศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอดดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สร้างตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอด จากการทบทวนวรรณกรรม และสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้าน จากนักโภชนาการและโภชนากรที่ปฏิบัติงานโภชนศาสตร์ ในจังหวัดสงขลาจำนวน 27 คน ใช้สูตรตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย หาค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .848 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบ One – Sample t-test ผลการวิจัยพบว่า

1. ตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอดเป็นเมนูอาหารจากวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายประหยัดราคาถูกมีคุณค่าด้านโภชนาการได้แก่ หัวปลี ชিং ฟักทอง ประกอบอาหารประเภทยากลุกเคล้าด้วยกะทิสด

2. วัตถุดิบได้แก่ หัวปลี ชিং ฟักทอง เครื่องปรุงอื่น ความประหยัด ราคาถูก การจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก และคุณค่าด้านโภชนาการ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับวัตถุดิบเมล็ดขนุน และมะละกอ ไม่มีความเหมาะสมไม่มีความเป็นไปได้ และไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการ

คำสำคัญ: ตำรับอาหาร, กระตุ้นการไหลของน้ำนม, สมุนไพรพื้นบ้าน

บทนำ

นมแม่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างเสริมสุขภาพของทารก และเป็นที่ยอมรับว่านมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับทารก ซึ่งมีประโยชน์ทั้งต่อทารก มารดา ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ (Perry SE;2010.) ตามที่องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะสำเร็จได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ

คือ ความรู้สึกว่าคุณได้รับอาหารเพียงพอ การที่แม่รู้สึกว่าคุณมีน้ำนมไม่พอสำหรับบุตร (Amir L.2006;35(9):686-9) ในขณะที่อยู่โรงพยาบาลการช่วยเหลือจากพยาบาล รวมทั้งการให้คำแนะนำ การแก้ปัญหา และการสร้างความมั่นใจ จึงมีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มารดาส่วนหนึ่งจึงพยายามแก้ไข ปัญหาด้วยการใช้สารกระตุ้นให้มีน้ำนมเพิ่มขึ้น ปัญหาในระยะ 1-2 วันแรกหลังคลอด ที่มักพบ คือ มารดา หลังคลอด ไม่มีน้ำนม (วรรณฯ;2554: 193-218) และกังวลว่าบุตรได้รับนมไม่เพียงพอ (Lee WTK ;2007;16:163-71) มารดาหลังคลอด มีความวิตกกังวลมากขึ้นเมื่อทารกร้องหิวนม แล้วน้ำนมมารดายังไม่ ไหล ส่งผลให้เกิดความเครียดและเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การสร้างและหลั่งน้ำนมผิดปกติ เมื่อ มารดามีจิตใจสงบ ไม่เครียด ฮอโมนออกซิโทซินหลังส่งผลต่อการไหลของน้ำนม (Perry SE:2010) เมื่อ น้ำนมมาช้าทำให้เกิดปัจจัยร่วมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่สำเร็จ ทำให้มารดาหลังคลอด มีความวิตก กังวลและมีความเครียดเพิ่มขึ้น ซึ่งจากความเครียดดังกล่าว ยิ่งทำให้เกิดการยับยั้งการสร้างและหลั่งน้ำนม (พญ.ยุพียง แห่งเชาวนิช)มารดาส่วนหนึ่งจึงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้สารกระตุ้นให้มีน้ำนมเพิ่มขึ้น สมุนไพรที่เป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติจึงได้รับการนิยมนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและมีการใช้อย่างแพร่หลาย **ในขณะที่ให้นมแม่** ทั้งนี้การใช้สมุนไพรเป็นการปฏิบัติดั้งเดิมที่ได้รับการบอก ต่อจากญาติผู้ใหญ่และเชื่อว่ามี ความปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพของมารดาและทารก ปัจจุบันความสนใจในการใช้สมุนไพรขณะ ให้นมแม่เพิ่มขึ้นทั่วโลก รวมทั้งปริมาณสมุนไพรที่เหมาะสมต่อการเพิ่มปริมาณน้ำนมปัจจุบันการใช้ สมุนไพรขณะให้นมแม่เพิ่มขึ้นทั่วโลก อย่างไรก็ตามยังขาดข้อมูลของสมุนไพรกลุ่มนี้ในการออกฤทธิ์ต่อ ร่างกาย ผลทางด้านชีวเคมีและสรีรวิทยา กลไกที่กระตุ้นการสร้างน้ำนมแม่ รวมทั้งปริมาณสมุนไพรที่ เหมาะสมต่อการเพิ่มปริมาณน้ำนมแม่และผลที่อาจจะเกิดขึ้นต่อลูก นอกจากนี้การใช้สมุนไพรที่ยังไม่มี ข้อมูลที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ดังนั้นการศึกษาสมุนไพรที่กระตุ้นการสร้างน้ำนมแม่จึงเป็นสิ่งที่ จำเป็น โดยครอบคลุมทั้งสมุนไพรที่ใช้เป็นส่วนประกอบในอาหารหรือผลิตภัณฑ์ในลักษณะอื่น เช่น ชา สมุนไพร สมุนไพรที่เป็นเครื่องดื่มพร้อมดื่ม เครื่องดื่มผงสกัดสมุนไพร เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอด
2. เพื่อศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหาร สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการนำพืชผักสมุนไพรพื้นบ้านมาจัดทำเป็นตำรับอาหารเพื่อช่วยกระตุ้นน้ำนม มารดาหลังคลอดเพื่อให้มารดามีน้ำนมใช้เลี้ยงทารกได้อย่างเพียงพอ และไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้ง ของมารดาและทารก

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ในลักษณะของการผสมผสาน ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมาดาหลังคลอด ขั้นตอนนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับกลไกการไหลของน้ำนม อาหารที่ช่วยเร่งการไหลของน้ำนม และจากการสัมภาษณ์สอบถามความต้องการของหญิงตั้งครรภ์ต่อเมนูอาหารที่ช่วยเร่งการไหลของน้ำนม
2. ยกร่างตำรับตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมาดาหลังคลอดประกอบด้วยดังนี้

ชื่อตำรับอาหาร ห้าสหาย คลายกังวล

การจัดเตรียม สำหรับ 2 ที่

ส่วนผสม

วัตถุดิบหลัก	1.อกไก่ไม่ติดหนัง	60	กรัม	
	2. หัวปลี(หัวเล็ก)	1	หัว	
	3.ซิงหั่นลูกเต๋าเล็ก	2	ช้อนโต๊ะ	
	4. ฟักทองหั่นลูกเต๋านึ่งพอสุก	2	ช้อนโต๊ะ	5.มะละกอขูดฝอย 2
	ช้อนโต๊ะ			
ส่วนผสม	6. เม็ดขุ่นต้ม	6	เม็ด	
	1. ไข่ต้ม	2	ฟอง	
	2. กุ้งแห้งป่น	3	ช้อนโต๊ะ	
	3. มะพร้าวคั่ว	2	ช้อนโต๊ะ	
	4. ปลาเล็กปลาน้อย	2	ช้อนโต๊ะ	
เครื่องปรุง	5. หัวกะทิ	2	ช้อนโต๊ะ	
	1. น้ำตาลปีบ	1	ช้อนโต๊ะ	
	2. น้ำมะนาว	2	ช้อนโต๊ะ	
	3. น้ำมะขามเปียก	2	ช้อนโต๊ะ	
	4. น้ำปลา	1/2	ช้อนโต๊ะ	
	5. น้ำพริกเผา	1	ช้อนโต๊ะ	
	6. หอมเจียว	1	ช้อนโต๊ะ	
7. เกลือป่น	1/4	ช้อนชา		

คุณค่าทางโภชนาการ (2 ที่เสิร์ฟ)					
พลังงาน	คาร์โบไฮเดรต	โปรตีน	ไขมัน	แคลเซียม	ไฟเบอร์
491.36	31.04	22.07	46.90	342.22	0.47

3. นำยกร่างตำรับให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ นักโภชนาการโรงพยาบาลสงขลา 1 ท่าน นักโภชนาการโรงพยาบาลหาดใหญ่ 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะในประเด็นควรเพิ่มส่วนผสมปลาเล็กปลาน้อยเพื่อเพิ่มสารอาหารแคลเซียม

4. จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงตำรับอาหาร

ขั้นตอนที่ 2ศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักโภชนาการ โภชนาการและนักการแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างคือนักโภชนาการ โภชนาการและนักการแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดสงขลา จำนวน 27 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G* Power ใช้ Test family เลือก T-test, Statistical test เลือก Mean: Difference from constant (One sample case) เลือก One tail กำหนดค่าอิทธิพลขนาดกลาง (Effect size) = 0.15 ค่าความคลาดเคลื่อน (Alpha) = .05 และค่า Power = .80 ตัวแปรอิสระ ได้กลุ่มตัวอย่าง 27 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีหยาบผลากแบบไม่คืน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองจากตำรับอาหารเพื่อใช้ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอด โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากตำรับอาหารที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถาม 13 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ จากมากที่สุด ให้ 5 คะแนน ถึงน้อยที่สุด 1 คะแนน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากตำรับอาหารเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลของน้ำนมมารดาหลังคลอดให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วยนักโภชนาการในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, โรงพยาบาลหาดใหญ่ และโรงพยาบาลสงขลา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC เท่ากับ .67 – 1.00

จากนั้นนำมาทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นพยาบาลวิชาชีพประจำโรงพยาบาลควนเนียง จังหวัดสงขลา จำนวน 25 คนที่มีความรู้เรื่องอาหารสมุนไพรเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .848

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับค่าเฉลี่ย (Mean) ของตัวบ่งชี้ที่ได้กับเกณฑ์การประเมินความคิดเห็น แล้วจึงนำค่าเฉลี่ยมาทดสอบโดยใช้สถิติค่าที (One sample t - test) โดยการเปรียบเทียบระดับค่าเฉลี่ยที่ใช้ในแต่ละตัวบ่งชี้กับเกณฑ์ประเมินค่าที่ระดับมาก ($\mu \geq 3.50$) ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวได้มาจากข้อมูลของกลุ่มผู้รู้แจ้งชัดแล้วทำการแปลความหมายค่าเฉลี่ยแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Reference) (กิตติพร เนาวิสุวรรณ, 2558)

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง 3 ด้าน คือ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย และการรักษาความลับของข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดในแบบสอบถาม โดยครอบคลุมข้อมูลต่อไปนี้ 1) ชื่อและข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจัย 2) วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย 3) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ไม่มีการระบุชื่อของผู้ตอบแบบสอบถามในแบบสอบถาม 4) การเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ 5) การเสนอผลงานวิจัยในภาพรวม 6) สิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย หรือสิทธิที่จะถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 1 ปี ภายหลังจากที่ผลการวิจัยได้รับการเผยแพร่แล้ว

ผลการวิจัย

1. ตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลเวียนน้ำนมมารดาหลังคลอดขั้นตอนการเตรียมปรุงประกอบไม่ยุ่งยากจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายประหยัดราคาภูมิคุ้มกันด้านโภชนาการไม่ส่งผลต่อมารดาหลังคลอด

ส่วนประกอบของตำรับที่ปรับปรุง

ชื่อตำรับอาหาร	สามสหาย คลายกังวล (การจัดเสิร์ฟสำหรับ 2 ที่)		
วัตถุดิบหลัก	1. ออไก้ไม่ติดหนัง	60	กรัม
	2. หัวปลี(หัวเล็ก)	1	หัว
	3. ชিংหั้นลูกเต้าเล็ก	2	ช้อนโต๊ะ
	4. พักทองหั่นลูกเต้านึ่งพอสุก	4	ช้อนโต๊ะ
ส่วนผสม	1. ไข่ต้ม	2	ฟอง
	2. กุ้งแห้งป่น	3	ช้อนโต๊ะ
	3. มะพร้าวคั่ว	2	ช้อนโต๊ะ
	4. ปลาเล็กปลาน้อย	2	ช้อนโต๊ะ
	5. หัวกะทิ	2	ช้อนโต๊ะ
เครื่องปรุง	1. น้ำตาลปีบ	1/2	ช้อนโต๊ะ
	2. น้ำมะนาว	2	ช้อนโต๊ะ
	3. น้ำมะขามเปียก	2	ช้อนโต๊ะ
	4. น้ำปลา	1	ช้อนชา
	5. น้ำพริกเผา	1	ช้อนโต๊ะ
	6. หอมเจียว	1	ช้อนโต๊ะ
	7. เกลือป่น	1/4	ช้อนชา

คุณค่าทางโภชนาการ (2 ที่เสรีฟ)					
พลังงาน	คาร์โบไฮเดรต	โปรตีน	ไขมัน	แคลเซียม	ไฟเบอร์
491.36	31.04	22.07	46.90	342.22	0.47

2. ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลเวียนมมารดาหลังคลอด

ตาราง 1 ความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอดห้สหาย คลายกังวล เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย3.50

รายการ	\bar{x}	SD	t	p-value
หัวปลี	4.65	.48	10.20	<.001
ขิง	4.39	.78	4.86	<.001
ฟักทอง	3.94	.10	1.89	.038
เมล็ดขนุนต้ม	3.61	.92	.51	.307
มะละกอ	3.83	.92	1.53	.072
เครื่องปรุงอื่น	3.83	.51	2.74	.007
การเพิ่มปริมาณน้ำนม	3.67	.59	1.19	.125
เมนูอาหารไม่ส่งผลต่อมารดาหลังคลอด	3.44	.86	-.28	.400
เมนูอาหารไม่ส่งผลต่อทารก	3.44	.86	-.28	.400
ประหยัดราคาถูก	4.11	.68	3.83	<.001
จัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่าย	4.28	.57	5.74	<.001
ขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก	4.17	.62	4.57	<.001
คุณค่าด้านโภชนาการ	4.44	.51	7.84	<.001

จากตารางพบว่าส่วนผสมประกอบด้วย หัวปลี ขิง ฟักทอง เครื่องปรุงอื่น ความประหยัด ราคาถูก การจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก และคุณค่าด้านโภชนาการ มีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2 ความเป็นไปได้ต่อการนำไปปฏิบัติของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอดห้สหาย คลายกังวล เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย3.50

รายการ	\bar{x}	SD	t	p-value
หัวปลี	4.56	.51	8.76	<.001
ขิง	4.50	.71	6.00	<.001
ฟักทอง	3.85	.96	1.7	.052
เมล็ดขนุนต้ม	3.50	.92	.00	.500
มะละกอ	3.50	.79	.00	.500
เครื่องปรุงอื่น	3.72	.46	2.05	.028

การเพิ่มปริมาณน้ำนม	3.72	.67	1.41	.090
เมนูอาหารไม่ส่งผลต่อมารดาหลังคลอด	3.56	.98	.24	.402
เมนูอาหารไม่ส่งผลต่อทารก	3.39	1.09	-.43	.335
ประหยัดราคาถูก	4.11	.90	2.88	.005
จัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่าย	4.39	.61	6.21	<.001
ขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก	4.00	.69	3.09	.003
คุณค่าด้านโภชนาการ	4.28	.57	5.74	<.001

จากตารางพบว่า หัวปลี ชিং พักทอง เครื่องปรุงอื่น ความประหยัด ราคาถูก การจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก และคุณค่าด้านโภชนาการ มีความเป็นไปได้ต่อการนำไปปฏิบัติของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง3 ประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอดห้าสหาย คลายกังวล เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย3.50

รายการ	\bar{x}	SD	t	p-value
หัวปลี	4.56	.51	8.76	<.001
ชিং	4.61	.61	7.76	<.001
พักทอง	4.11	.76	3.42	.001
เม็ดขนุนต้ม	3.72	.83	1.14	.135
มะละกอ	3.89	.68	2.44	.013
เครื่องปรุงอื่น	4.00	.34	6.19	<.001
การเพิ่มปริมาณน้ำนม	3.89	.58	2.83	.006
เมนูอาหารไม่ส่งผลต่อมารดาหลังคลอด	3.50	.86	.00	.500
เมนูอาหารไม่ส่งผลต่อทารก	3.50	1.04	.00	.500
ประหยัดราคาถูก	4.22	.65	4.74	<.001
จัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่าย	4.17	.62	4.57	<.001
ขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก	4.11	.58	4.45	<.001
คุณค่าด้านโภชนาการ	4.17	.51	5.50	<.001

จากตารางพบว่า หัวปลี ชিং พักทอง มะละกอ เครื่องปรุงอื่น การเพิ่มปริมาณน้ำนม ความประหยัด ราคาถูก การจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก และคุณค่าด้านโภชนาการ มีเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการของตำรับอาหารเพื่อกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0

อภิปรายผล

ตำรับอาหารสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อกระตุ้นการไหลน้ำนมมารดาหลังคลอดขั้นตอนการเตรียมปรุงประกอบไม่ยุ่งยากจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายประหยัดราคาถูกมีคุณค่าด้านโภชนาการไม่ส่งผลเสียต่อ

มารดาหลังคลอดทั้งนี้เนื่องจากตำรับที่สร้างขึ้นมีส่วนประกอบที่เป็นจุดเด่นได้แก่ หัวปลีซึ่งหัวปลีมีธาตุเหล็กสูง ช่วยบำรุงเลือด ป้องกันโลหิตจาง ชะล้างของพิษหลังคลอดบุตร โดยให้รับประทานเมนูหัวปลีหลังคลอดใหม่ ๆ จะช่วยขับน้ำนมได้ดีมากสำหรับซึ่งจะช่วยเพิ่มการไหลเวียนเลือด ทำให้น้ำนมไหลได้ดี เมื่อคุณแม่กินเข้าไป สรรพคุณที่ดีของซึ่งจะผ่านทางน้ำนมมารดาไปสู่ลูกทำให้ไม่ปวดท้อง ส่วนฟักทอง ช่วยขับน้ำนม ช่วยเสริมสร้างคอลลาเจนใต้ผิวหนัง ทำให้ผิวพรรณสดใส(กองโภชนาการกรมอนามัย,2544) จึงทำให้วัตถุดิบดังกล่าวมีความเหมาะสมความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในด้านคุณค่าด้านความประหยัด ราคาถูก การจัดหาวัตถุดิบในชุมชนได้ง่ายขั้นตอนการปรุงประกอบไม่ยุ่งยาก และคุณค่าด้านโภชนาการส่วนเม็ดขนุนต้มและมะละกอดิบ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสมเม็ดขนุนมีแป้งหลักใช้เวลาในการต้มนาน ส่วนมะละกอสรรพคุณทางการกระตุ้นน้ำนมจะน้อยน้อยและวัตถุดิบทั้งสองชนิดน่าจะนำไปประกอบอาหารอย่างอื่นมากกว่า จึงได้ปรับปรุงตำรับใหม่ เหลือวัตถุดิบสามชนิดและเปลี่ยนชื่อตำรับใหม่เป็น “สามสหายคลายกังวล”

การนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำตำรับอาหารไปประกอบอาหารให้กับมารดาหลังคลอดเพื่อช่วยในการกระตุ้นน้ำนมในหอผู้ป่วยหลังคลอด
2. เผยแพร่ตำรับอาหารลงสู่ รพ.สต.และชุมชนเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่มารดาในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการประเมินผลหลังจากใช้ตำรับอาหารว่าสามารถช่วยกระตุ้นน้ำนมมารดาหลังคลอดได้มากหรือน้อย
2. สามารถนำไปศึกษาและคิดวางแผนเพื่อทำตำรับอาหารให้หลากหลายเพื่อให้มารดาหลังคลอดสามารถเลือกรับประทานได้หลายๆตำรับ

เอกสารอ้างอิง

- กันตินันท์ สอดสุข,เรณู พุกบุญมี และทิพวัลย์ ดารามาศ. (2554). แนวปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกเพื่อป้องกันภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำในทารกแรกเกิดก่อนกำหนดโดยใช้พลาสติกห่อหุ้ม. *Rama Nursing Journal*, 17(2): 191-202.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2551). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพฯ: ภาควิชา

นมแม่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างเสริมสุขภาพของทารก และเป็นที่ยอมรับว่านมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับทารก ซึ่งมีประโยชน์ทั้งต่อทารก มารดา ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

(Perry SE;2010.) ตามที่องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะสำเร็จได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ ความรู้ที่ผู้เลี้ยงลูกได้รับอาหารเพียงพอ การที่แม่รู้สึกว่าคุณเองมีน้ำนมไม่พอสำหรับบุตร(Amir L.2006;35(9):686-9) ในขณะที่อยู่โรงพยาบาลการช่วยเหลือจากพยาบาล รวมทั้งการให้คำแนะนำ การแก้ปัญหา และการสร้างความมั่นใจ จึงมีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มารดาส่วนหนึ่งจึงพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการใช้สารกระตุ้นให้มีน้ำนมเพิ่มขึ้น ปัญหาในระยะ 1-2 วันแรกหลังคลอด ที่มักพบ คือ มารดาหลังคลอด ไม่มีน้ำนม (วรรณภา;2554: 193-218) และกังวลว่าบุตรได้รับนมไม่เพียงพอ (Lee WTK ;2007;16:163-71) มารดาหลังคลอด มีความวิตกกังวลมากขึ้นเมื่อทารกร้องหิวนม แล้วน้ำนมมารดายังไม่ไหล ส่งผลให้เกิดความเครียดและเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การสร้างและหลั่งน้ำนมผิดปกติ เมื่อมารดามีจิตใจสงบ ไม่เครียด ฮอโมนออกซิโทซินหลังส่งผลต่อการไหลของน้ำนม (Perry SE:2010) เมื่อน้ำนมมาช้าทำให้เกิดปัจจัยร่วมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่สำเร็จ ทำให้มารดาหลังคลอด มีความวิตกกังวลและมีความเครียดเพิ่มขึ้น ซึ่งจากความเครียดดังกล่าว ยิ่งทำให้เกิดการยับยั้งการสร้างและหลั่งน้ำนม (พญ.ยุพียง แห่งเชาวนิช)มารดาส่วนหนึ่งจึงพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการใช้สารกระตุ้นให้มีน้ำนมเพิ่มขึ้น สมุนไพรที่เป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติจึงได้รับการนิยมนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและมีการใช้อย่างแพร่หลายในสตรีขณะให้นมแม่ ทั้งนี้การใช้สมุนไพรเป็นการปฏิบัติดั้งเดิมที่ได้รับการบอก ต่อจากญาติผู้ใหญ่และเชื่อว่ามีความปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพของมารดาและทารก ปัจจุบันความสนใจในการใช้สมุนไพรขณะให้นมแม่เพิ่มขึ้นทั่วโลก รวมทั้งปริมาณสมุนไพรที่เหมาะสมต่อการเพิ่มปริมาณน้ำนมปัจจุบันการใช้สมุนไพรขณะให้นมแม่เพิ่มขึ้นทั่วโลก อย่างไรก็ตามยังขาดข้อมูลของสมุนไพรกลุ่มนี้ในการออกฤทธิ์ต่อร่างกาย ผลทางด้านชีวเคมีและสรีรวิทยา กลไกที่กระตุ้นการสร้างน้ำนมแม่ รวมทั้งปริมาณสมุนไพรที่เหมาะสมต่อการเพิ่มปริมาณน้ำนมแม่และผลที่อาจจะเกิดขึ้นต่อลูก นอกจากนี้การใช้สมุนไพรที่ยังไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ดังนั้นการศึกษาสมุนไพรที่กระตุ้นการสร้างน้ำนมแม่จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยครอบคลุมทั้งสมุนไพรที่ใช้เป็นส่วนประกอบในอาหารหรือผลิตภัณฑ์ในลักษณะอื่น เช่น ชาสมุนไพร สมุนไพรที่เป็นเครื่องดื่มพร้อมดื่ม เครื่องดื่มผงสกัดสมุนไพร เป็นต้น